

**ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΕΜΠΤΗ 3 ΙΟΥΝΙΟΥ 2004
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΘΕΜΑΤΩΝ**

A. Μετάφραση

Γι' αυτό λοιπόν και ανέπτυξα διεξοδικά τα σχετικά με τη πόλη, γιατί θέλησα να κάνω κατανοητό ότι δεν αγωνιζόμαστε για πράγματα ίσης σημασίας εμείς και όσοι τίποτα απ' αυτά εδώ δεν έχουν όμοιο και γιατί θέλησα ταυτόχρονα να καταστήσω φανερό με αποδείξεις τον έπαινο προς τιμήν των οποίων τώρα μιλώ. Και πραγματικά έχουν ειπωθεί τα πιο σημαντικά μέρη αυτού· γιατί τα ανδραγαθήματα αυτών εδώ και των ομοίων τους στόλισαν την πόλη με όσους ύμνους της έκανα και δεν θα φαινόταν σε πολλούς από τους Έλληνες, όπως ακριβώς κι αυτούς εδώ, ο λόγος ισοδύναμος με τα έργα τους. Και μου φαίνεται ότι ο παλαιός θάνατος αυτών εδώ φανερώνει την παλικάριά τους είτε είναι αυτός το πρώτο φανέρωμά της είτε η τελευταία επισφράγιση της.

B1. Η τυπική δομή ενός επιταφίου λόγου προϋποθέτει την αναφορά σε συγκεκριμένα πολεμικά έργα και κατορθώματα των νεκρών. Ο Θουκυδίδης όμως καινοτομεί λέγοντας πως έχουν ειπωθεί ήδη τα σπουδαιότερα μέρη του επαίνου των νεκρών « καί εἴρηται αὐτῆς τά μέγιστα». Συνδέει έτσι το εγκώμιο της πόλης με αυτό των νεκρών που τώρα αρχίζει. Παρέκκλιση από την καθιερωμένη δομή-εισάγεται μια καινούργια αντίληψη επαίνου των νεκρών. Δεν εκθειάζονται τα κατορθώματα και η παλικάριά τους, αλλά η πόλη και οι θεατοί της που διέπλασαν το ηρωικό τους φρόνημα και σφυρηλάτησαν το αγωνιατικό τους ήθος. Η πόλη με τη λειτουργία του θαυμαστού πομπεύματός της και τους απαράμιλλους τρόπους ζωής που εξασφαλίζει στους πολίτες της δημιουργεί επάξια τέκνα που θυσιάζονται γι' αυτήν δικαιώνοντας και καταξιώνοντας την προσφορά της. Έτσι εντάσσει τους παρόντες νεκρούς στο πάνθεο των ηρώων της Αθηναϊκής ιστορίας.

B2. Σε ολόκληρο τον επιτάφιο κυριαρχεί η αντίθεση λόγου-έργου. Ενώ όμως κατά βάση αντιτίθενται αυτές οι δύο έννοιες, στο συγκεκριμένο κεφάλαιο παρατηρείται απόλυτη ταύτιση και αρμονία μεταξύ τους. Ο ρήτορας στο κεφάλαιο 35 εξέφρασε τη δυσπιστία του για τη σκοπιμότητα των επιταφίων λόγων, αφού δεν μπορεί να εξασφαλιστεί το «μετρίως εἰπεῖν» και να εξισορροπιστούν τα λόγια με τα έργα, επειδή υπάρχει πάντα μια τάση διόγκωσης και υπερβολής. Του ποιητή τον ύμνο χαρακτηρίζει μια "ἐπί τό μείζον" κόσμηση, ένα στόλισμα των έργων υπερβολικό, που μπορεί να

είναι φυσικό για ένα ποιητή, κλονίζει όμως την αξιοπιστία της διήγησης. Αντίθετα στον ύμνο του Επιταφίου ο λόγος που παινεύει και το έργο που παινεύεται βρίσκονται σε τέλεια ισορρόπηση, όπως ρητά τονίζει η φράση "οὐκ ἂν πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων ἰσόρροπος, ὥσπερ τῶνδε ὁ λόγος τῶν ἔργων φανείη". Λόγος και έργο, ύμνος του ρήτορα και αρετές των νεκρῶν στην περίπτωση του Αθηναίου ταυτίζονται απόλυτα. Οι ύμνοι λοιπόν είναι αποτέλεσμα των αρετῶν. Ο λόγος βρίσκεται σε αρμονική αντιστοιχία με τα έργα, έχοντας το ίδιο βάρος με αυτά. Ο λόγος έχει αξία επειδή πίσω του έχει τα έργα. Δεν πρόκειται δηλαδή να ειπωθούν υπερβολές, καθώς οι έπαινοι αντιστοιχούν με την πραγματικότητα.

Πέρα από χωροχρονικούς περιορισμούς η πόλη και οι πολίτες προβάλλονται ως έξοχα πρότυπα αρετής: οι πράξεις και όχι οι λόγοι είναι το στολίδι τους.

- B3.** Στο κεφ. 40 μας δόθηκε τὸ κἀνεί ο πλούσιος Αθηναῖος με τὰ πλούτη του καὶ ὁ φτωχὸς με τὴ φτώχεια του· ὁ πλούτος ἀποτελεῖ ευκαιρία γιὰ πραγματοποίηση ἔργων καὶ ὁ φτωχὸς γιὰ καυχῆσιές, ἐνῶ ἡ φτώχεια εἶναι ἀφορμὴ γιὰ πιο ἐπίμοχθῃ ἐργασία καὶ οὔτε ἀποκλείει ἀπὸ δημόσια ἀξιώματα. Οἱ ἐννοίες λειτουργοῦν θετικὰ.

Εδώ δηλώνεται πὺς ἀντικρίζει ὁ πλούσιος καὶ ὁ φτωχὸς τὸν κίνδυνο τοῦ πολέμου. Με τὸ "τῶνδε" ξαναθυρῖει στοὺς προκείμενους νεκροὺς ποὺ δεν περιλαμβάνονται στοὺς χείρονας. Ὁ πλούτος καὶ ἡ πενία χρησιμοποιοῦνται ἀντιθετικὰ σαν παρὰγοντες ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ δράσουν καταλυτικὰ τὴν ὥρα τῆς μάχης καὶ νὰ ἀποτρέψουν τὴ θυσία τῶν πολεμιστῶν. Τόσο ὁ πλούτος καὶ ἡ ἐπιθυμία ἀπόλαυσῆς τοῦ ὅσο καὶ ἡ ἐλπίδα ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὴν πενία ποὺ δημιουργεῖ ἡ μεταβολὴ τοῦ πολέμου θὰ μπορούσαν νὰ οδηγήσουν στὴν ἀποφυγὴ τοῦ κινδύνου.

Εδώ βάση θεωρήσεως τῆς ἀνδρείας τῶν πεσόντων γίνεται ἡ οικονομικὴ κατάσταση. Οἱ "τᾶλλα χείρους" εἶχαν σημαντικὰ κίνητρα ποὺ τοὺς οδηγούσαν στὴ θυσία: τὸν ἐξαγνισμό ἀπὸ τὰ παρὰπτῶματα τῆς ιδιωτικῆς-δημόσιας ζωῆς τοὺς. Οἱ προκείμενοι νεκροὶ ὅμως δεν ἀνήκουν σ' αὐτὴ τὴν κατηγορία, ἀντίθετα ἔχουν σημαντικὰ ἀντικίνητρα ποὺ μπορούσαν νὰ τοὺς ἀποτρέψουν ἀπὸ τὴ θυσία. Ἡ υπεράσπιση ὡστόσο τῆς πατρίδας καὶ ἡ τιμωρία τῶν ἐχθρῶν ἐπερίσχυσαν στὴν ἐπιλογή τοὺς καὶ αὐτοπροαίρετα οἱ πολεμιστὲς προτίμησαν τὴ θυσία ὑπὲρ τῆς πατρίδας παρὰ τὴ συνέχιση τῆς ἀπόλαυσης τοῦ πλούτου ἢ τὴ μελλοντικὴ ἐπιδίωξή τοῦ. Στὴ συνείδηση τοῦ ρήτορα ὁ πλούτος καὶ ἡ πενία κυριαρχοῦν ὡς ἀρνητικὲς κοινωνικὲς καταστάσεις ποὺ ἐνδεχομένως παρασύρουν σὲ δειλία καὶ ἀπροθυμία γιὰ θυσία. Τὸ κοινὸ ιδεώδες ἐξουδετερώνει τὴν κοινωνικὴ καὶ οικονομικὴ διαφοροποίηση.

Στο κεφάλαιο 43 οἱ δύο ἀντῆθετες ἐννοίες προσεγγίζονται ἀπὸ μιὰ διαφορετικὴ σκοπιά, με στόχο νὰ ἐδραιωθεῖ τὴ παρὰίνεση ποὺ προηγήθηκε ἀντικρούοντας μιὰ πλατιά διαδεδομένη ἀντίληψη τῆς εποχῆς· ὅτι οἱ φτωχοὶ εἶναι ριψοκίνδυνοι, ἐνῶ οἱ πλούσιοι δειλοὶ. Δεν πρέπει νὰ βλέπουμε ἐδὼ ὑπαινιγμὸ γιὰ τὴ Σπάρτη.

Είναι περισσότερο δίκαιο να αψηφούν τη ζωή τους κατά το πόλεμο οι πλούσιοι παρά οι φτωχοί. Οι φτωχοί έχουν να σώσουν μόνο τη ζωή και την ελευθερία τους, ενώ οι πλούσιοι και τη περιουσία τους επιπλέον. Ο πλούτος και τα επακόλουθα αγαθά προβάλλονται σαν το αίτιο που θα δικαιολογούσε κάθε θυσία, ως υλικό κίνητρο δημιουργικής δράσης. Οι φτωχοί ανταποκρίνονται στο πατριωτικό χρέος με συνείδηση ευθύνης, συνέπεια και σταθερότητα, γι' αυτό αποφεύγεται εδώ η μνεία τους.

Αντίθετα στο κεφάλαιο 40 είχαμε μια φιλοσοφική θεώρηση για το πλούτο και τη φτώχεια, ενώ στο κεφάλαιο 42 ο πλούτος παρουσιάζεται ως πρόκληση για δειλία και αναβολή του κινδύνου. Εδώ αποτελεί κίνητρο ευψυχίας στη σοφιστικής κινητικότητας σκέψη του ρήτορα και όχι ανασταλτικό παράγοντα εθελουσίας. Η φιλειρηνική πολιτική αποτελούσε στόχο των πλουσίων που αντιδρούσαν στο πόλεμο που τους ενέπλεξε ο Περικλής.

B4. Σχολικό βιβλίο σελ. 11-12: «Μία λοιπόν από τις 40 δημηγορίες...αυτές τις διαφορές»

B5. αδίδακτος: διδασκαλία
 ρήτορας: εῖρηται
 ευκοσμία: ἐκόσμησαν
 εμπρόθετος: προτίθεσθαι
 φασματικός: φανεύω, φανέσ
 ατελεύτητος: τελευταία
 λεξιπενία: πενίας
 φυγόδικος: διαφυγών
 λήμμα: λαβόντες
 νόμισμα: νομίσαντες

Γ1. Εγώ όμως λοιπόν και ο ίδιος, Αντιφώντα, όπως ακριβώς βέβαια κάποιος άλλος ευχαριστιέται ή με καλό λόγο ή με σκύλο ή με πουλί, έτσι και ακόμη περισσότερο ευχαριστιέμαι με τους καλούς φίλους, και αν έχω κάτι καλό, το διδάσκω, και παρουσιάζω στους άλλους απ' όσα τυχόν πιστεύω ότι θα ωφεληθούν αυτοί σε κάτι στην αρετή και τους θησαυρούς των σοφών ανδρών από παλιά, όσους εκείνοι άφησαν αφού έγραψαν σε βιβλία, ξετυλίγοντας από κοινού με τους φίλους αναπτύσσω διέξοδικά, και αν κάτι βλέπουμε καλό, το επιλέγουμε και θεωρούμε μεγάλο κέρδος, εάν γίνουμε φίλοι μεταξύ μας. Σε μένα βέβαια που ακούω αυτά φαίνεται αυτός και ευτυχισμένος ότι είναι και ότι οδηγεί αυτούς που ακούνε στην καλοκαγαθία (ευγένεια και καλοσύνη).

Γ2. α. ὀρῶμεν: ἴδωμεν
 Γινώμεθα: γενοῦ
 ὠφελήσεσθαι: ὠφεληκέναι
 συνίστημι: συνέστησας – συνιστάντος

- Γ2. β.** ὄρνιθι → ὄρνιν
τισί → τισί
σοφών → σοφάς
μέγας → μεῖζον –μέγιστον
τούτων → τούτων

Γ3.α.

ἂν τι ὁρῶμεν ἀγαθόν, ἐκλεγόμεθα: Ὑποθετικός λόγος της ἀόριστης επανάληψης
στο παρόν – μέλλον

Μη πραγματικό: εἰ τι ὁρῶμεν ἀγαθόν, ἂν ἐξελεγόμεθα.

- Γ3.β.** φίλοις → δοτική αιτίας
εἰς ἀρετήν → ἐμπρόθετος προσδιορισμός του τελικού αιτίου
ἀλλήλοις → δοτική αντικειμενική από το φίλοι
φίλοι → κατηγορούμενο του υποκειμένου ἡμεῖς μέσω του συνδετικού
ρήματος γινώμεθα
ἀκούοντι → επιθετική μετοχή
εἶναι → εἰδικό απαρέμφατο ως αντικείμενο στο ρήμα ἐδόκει

Επιμέλεια απαντήσεων:
Μπέκου Νατάσα - Φιλόλογος
Σκυριανού Μαίρη - Φιλόλογος
Φροντιστήριο Μ.Ε «ΕΠΙΛΟΓΗ» - Καλαμάτα
<http://www.epil.gr>